

Posljednji dani dubrovačkog konzulata u Livornu

Zdravko Šundrica

Zadnje pismo dubrovačke kancelarije upućeno konzulu u Livorno

Livorno predstavlja za pomorsku trgovinu Dubrovnika u drugoj polovini 18. vijeka jednu od najznačajnijih luka na Sredozemlju. Preko ove luke se odvijao živi trgovački promet na Istok i Zapad. Tu se uvijek moglo naći po više dubrovačkih brodova. U vrijeme, o kojemu ćemo govoriti, nalazimo ih 25.

Dubrovnici su osnovali konzulat u Livornu 11. rujna 1745. god. Prvim konzulom imenovan je Antun Lombardelli, koji se sam ponudio Republici za ovu službu. Posljednji dubrovački konzul u Livornu bio je Josip Branka. Imenovan je 19. studenog 1790. god. Branka, kao i drugi dubrovački konzuli, pokazao veliku privrženost Republici. Evo kako on osjeća događaje u svibnju, kada su francuske trupe ušle u Dubrovnik. »Poslije dugo, iznad svega mučnog vremena bez vijesti, piše Branka Senatu na 28. srpnja 1806., radi bezbroj kobnih glasova, koji su se širili ovdje iz Trsta i Venecije i koji su održali u dubokoj potištenosti ne samo mene, nego i ne mali broj domorodaca, koji se nalaze ovdje, konačno su privatna pisma koja su prispjela ovdje preko Barlete, s kojima smo primili i proglas Loristona, (proglas od 28. V. 1806. u kojem Loriston u ime Napoleona garantira samostalnost Dubrovniku), podignula i smirila dotada potištene duhove. Naša radost bila je ipak zagorčena saznanjem koliko je ova nedužna država pretrpjela u raznim peripetijama«.

Konzulat je normalno poslovao sve do 16. studenoga 1807. god. Tada započinje početak svršetka ovog konzulata.

Francuske vlasti su od početka okupacije Dubrovnika, a naročito krajem 1807. godine nastojale demoralizirati Republiku, ne bi li možda i ona, slijedeći primjer svoje starije sestre Republike Venecije, zatražila sama aneksiju. To su oni htjeli postići u prvom redu financijskim iscrpljivanjem, a i drugim sredstvima: kupljenjem mornara, zamjenom plovidbenih dozvola i skidanjem nacionalne zastave. Tipični primjer ovakvog namjernog i postepenog gušenja slobode predstavljaju događaji u Livornu. O njima Lujo Vojnović u drugoj knjizi »Pad Dubrovnika« na strani 52.—53. piše ovako: »U noći od 18. novembra sa doma konzula Branke skinuše grb Republike, a dubrovački kapetani, na vijest o »aneksiji« Dubrovnika podnesoše patente svojih brodova francuskome konzulu. Neki kapetani ne htjedoše vjerovati vijestima iz francuskog konsu-

lata, među ovima kapetan Pasko Jakšić, koji noću ostavi Livorno i na pučini istakne zastavu Dubrovačke Republike i krene za Marsilju, gdje bude prinuđen od lučkih vlasti skinuti ljubljenu zastavu«.

Vojnovićevo izvještavanje treba ispraviti i nadopuniti. Na 16. XI. 1807. generalni francuski konzul uputio je dubrovačkom konzulu Branki pismo, kojim obavještava da je primio naređenje, da stavi do znanja dubrovačkim brodovima u Livornu prisajedinjenje Dubrovačke Republike okupiranim zemljama. Stavljeno mu je u dužnost i to, da izda rečenim brodovima potrebne isprave za sigurnost njihove plovidbe.

U postskriptu pisma stoji, da dade skinuti grb Republike iznad vratiju svoje kuće.

Za Branku je ovo pismo bilo kao grom iz vedra neba. Dao je skinuti grb i napisao je Senatu oproštajno pismo. U njemu kaže, kako je primio dopis od francuskog konzula, kojim je bio primoran da prestane sa svakim javnim predstavništvom i da skine s konzulata grb Republike. Dalje piše: »Ova činjenica, koja me duboko potresla, lišava me časti da nastavim služiti, kako sam dugo godina radio«.

Pismo je datirano 20. XI. Sedam dana kasnije, Branka ponovno piše Senatu i javlja mu novi zahtjev francuskog konzulata, da preda konzularne spise, kao i neugodnu vijest, da su dubrovački kapetani dobili naređenje, da istaknu tuđinsku zastavu 2. prosinca.

Dosljedno tome, pismo, koje upućuje Senatu ne adresira više: Knezu i vijećnicima Dubrovačke Republike, nego samo: Senatorima Dubrovnika.

Arhiv konzulata ipak nije predao. Na njegovu intervenciju dobio je ovlaštenje da ga zadrži, dok ne dobije uputstva od Senata. Međutim poslije razgovora, koji je imao s francuskim konzulom 29. XI., povratila mu se nada. Francuski konzul ga je uvjeravao, da se radi o nesporazumu. Da je vice-konzul krivo shvatio naređenje ministra rata i mornarice, te se radi samo o izmjeni plovidbenih dozvola. U pismu, koje je iste večeri uputio, opet ga titulira dubrovačkim konzulom, ali ga upozorava, da stvari treba da ostanu u tadašnjem stanju.

Sad započinje borba dubrovačkih kapetana, da izbjegnu neugodno naređenje.

Videći kapetani, da se uporno stoji na tome, da moraju istaknuti nove zastave, otišli su do konzula Branke i zamolili ga, da prikaže francuskom konzulu nezgodni položaj, u kojem se na-

laze. Moraju istaknuti tuđe zastave, a Republika možda još postoji.

U tom smislu Branka je uputio pismo francuskom konzulu na 30. XI., na koja je istog dana primio odgovor, koji je razočarao kapetane. U njemu se potvrđivalo naređenje o isticanju zastave. Tada su kapetani izabrali između sebe 4 delegata i uputili ih ravno francuskom konzulu, ne bi li na taj način uspjeli. Konzul ih je lijepo primio, ali ih nije ni najmanje utješio. Čvrsto je ostao na ranije izdatom naređenju. Kapetani su tada tražili pismeno naređenje. Konzul Lesseps im ga je izdao u Livornu 1. prosinca 1807.

Tuđinske zastave ipak se nisu pojavile na brodovima 2. prosinca.

Dubrovački kapetani iskoristili su i ovu priliku, ne bi li na jarbolima svojih brodova održali staru zastavu. 5. prosinca otišli su ponovno do konzula Branke i zamolili ga, da još jednom piše francuskom konzulu. On je to i učinio, ističući u pismu, da će podizanje tuđinske zastave rasrditi dubrovačku vladu, u slučaju da još postoji, a to će naškoditi i njemu i kapetanima. Ovo su pismo odnijeli u francuski konzulat 4 izabrana delegata, kapetana, ali bez uspjeha. Nije ih primio konzul (koji se sigurno namjerno proglasio odsutnim), već vice-konzul, koji je tražio izvršenje naređenja, izgovarajući se, da ne može dozvoliti nešto, što se protivi naredbama, koje je izdao njegov starješina. On je samo na naređenje, koje je glasilo za 2. prosinca, nododao da važi za 6. prosinca.

Više se nije dalo ništa učiniti. — A što, ako Dubrovačka Republika i dalje postoji? Zar ne će biti žigosani, da su na laku ruku pristali na zahtjev francusko konzulata? Zar ne će navući na sebe srdžbu strogoga Senata?

Ove misli progonile su dubrovačke kapetane i pokrenule ih, da naprave još jedan korak. Sakupili su se naime svi, njih 25 na broju, vjerojatno, na jednom od svojih brodova, te sastavili i potpisali zajedničku izjavu slijedećeg sadržaja: »Potpisani kapetani dubrovačkih brodova, koji se nalaze u luci Livorno, izjavljuju i ograđuju se, da im se ne bi moglo predbaciti, da su šutjeli, da, iako će pristati, da na sutrašnji dan istaknu na svojim brodovima tuđu zastavu, to će učiniti samo da se pokore pozivu, koji su primili od generalnog konzula Francuske, i da se ne izlože, u slučaju neposluha, kakvoj neugodnosti, a nipošto s namjerom, da naškode svom podaništvu i povlasticama svojih brodova, koje žele sačuvati netaknutim u slučaju, da Republika Dubrovačka nastavi postojati«. Livorno 5. prosinca 1807.

Potpisano 25 kapetana: **Baldo Rakidžija, Marko Kikilj, Antun Lukač, Ivan Dusi, Frano Belatin, Antun Rosić, Vincenzo Pilković, Luka Pilato, Marko Vuličević, Luka Rosa, Antun Kazilari, Božo Gerica, Mato Kobović, Vicenco Krivelin, Frano Vilenik, Ivan Katičić, Ivan Pašeta, Marin Dordeli, Petar Koić, Antun Mitrović, Nikola Milković, za kap. Boža Draškovića pisar Ivan Klešković, za kap. Šimuna Maloševića pisar Ivan Pavličević, Baldo Tasović, Antun Pešut.**

Time je pitanje zastave bilo svršeno. Na 7. XII. Branka je pisao Senatu. »Jučer je na našim brodovima bila istaknuta tuđinska zastava«. Što se pak tiče pitanja konzulata i sudbine Republike, o tome je i dalje u Livornu vladala »tama i neizvjesnost«. Vijesti nisu stizale niotkuda, iako ih je Branka očekivao i iz Pariza, i iz Venecije, i iz Dubrovnika. On se je, naime, bio obratio na sve strane. Vijesti, koje je primio iz Venecije, još su ga više stavile u zabunu. Bonfiol mu je pisao, da je iz pisma, koje je primio od Sorga iz Pariza, zaključio, da je neminovno prisajedinjenje Republike. Međutim iz Marsilje su stizale oprečne vijesti. Tvrđilo se, da je Sorgo pisao Kristiću, dubrovačkom konzulu u Marsilji, da će Republika ostati i dalje nezavisna.

U ovakvim okolnostima, Branka je primio još i druge neugodne vijesti. Pro-konzul u Palermu Karmelo M. Adamo pisao mu je, da su Englezi prisilno zadržali dubrovačke brodove u Malti, a da je to isto učinila i vlada u Palermu, otpustivši ih iz službe, u kojoj ih je do tada držala. Također i to, da su engleski gusarski brodovi dobili naređenje, da zadrže dubrovačke brodove, ako ih susretnu na moru.

U ovakvoj sveopćoj zabuni i neizvjesnosti, pismo Senata, koje je Branka primio na 17. XII., a koje je bilo upućeno iz Dubrovnika na 19. XI., predstavljalo je neko olakšanje. Iz pisma moglo se zaključiti toliko, da se do datuma slanja pisma u Dubrovniku ništa nije bilo desilo, te da je vijest, primljena iz francuskog konzulata, bila sigurno netočna i zlonamjerno proširena. Branka je smjesta napisao pismo konzulu Lessepsu, da je uvrijeme, kad je primio dopis o prisajedinjenju Dubrovačke Republike, Republika Dubrovačka postojala, jer je primio pismo od Senata, datirano 3 dana poslije njegova dopisa.

Lesseps mu je uskoro odgovorio i o tome Branka piše Senatu u svom zadnjem sačuvanom pismu, datiranom 21. XII. U odgovoru francuskog konzula je stajalo, da stvari trebaju ostaviti u sadašnjem stanju. Začudno, ova odluka nije, kao ona prva, donesena od ministra rata, nego od državnog savjetnika za vanjske poslove. Možemo zamisliti, koliko malo je mogla obradovati i Branku i Dubrovčane u Livornu ovakva odluka: — da stvari ostanu u sadašnjem stanju — pa to je značilo živjeti u potpunoj neizvjesnosti. Stoga se u istom pismu Branka tuži Senatu i traži vijesti i uputstva iz Dubrovnika. »Ta uputstva su potrebna, piše Branka, jer se domoroci kolebaju i na stotinu su muka, ne znajući kome da se obrate u svojim potrebama i boje se, da se ne izlože neugodnostima«.

Branka je još dugo morao čekati na vijesti iz Dubrovnika, jer mu je Senat uputio pismo istom 6. I. 1808. i to kao odgovor na njegova pisma od 20. i 27. XI. U pismu piše: »Naša Republika postoji i vi ste dobro učinili, što niste predali spise konzularne kancelarije. To nemojte učiniti, dok vam se ne pokaže pismeno naređenje vrhovne vlasti. Bili biste dobro učinili, da ste tako isto postupili i u pitanju skidanja grba«.

Ne znamo, da li je još postojala Republika, kada je Branka primio pismo. Možda. Ali sigurno nije postojala, kad je primio drugo pismo sličnog sadržaja, koje mu je upućeno iz Dubrovnika samo nekoliko sati ili čak minuta, prije negoli je Delort pročitao Senatorima: »Dubrovačka vlada i Senat se raspuštaju«.

Ovo zadnje pismo Senata nije nam sačuvano u prijepisu, kao druga pisma, koja su izišla iz dubrovačke kancelarije. Očito je, da je kancelar toga dana bio prezaposlen. Mjesto da prepíše čitavo pismo, on je samo na prijepisu pisma konzulu Branki od 6. I. 1808., napravio ovu bilješku: »Istomu pisano drugo pismo sličnog sadržaja dana 31. siječnja 1808. — Međutim, u dva sata poslije podne Republika više nije postojala. Čudne

li sudbine! Konzul Branka bio je jedan od onih ljudi, koji su najprije povjerovali, da Republike više nema, kad je ona još postojala, a evo, sada mu Senat šalje dokumenat, po kojemu bi on trebao da bude poljednji čovjek, koji vjeruje, da ona postoji, kad je sigurno već nije bilo.

Dubrovačka Republika je propala. Zadnje pismo službene kancelarije Dubrovačke Republike upućeno Konzulu Branki, zapečaćeno čas pred predaju državnog pečata, očito govori o upornom suprostavljanju dubrovačke vlasti neminovnom toku događaja. To njeno držanje bilo je dostojan odgovor tadašnjim Napoleonskim vlastima, koje su je htjele vidjeti pred sobom na koljenima.